

ДОВІДНИК

п р и р о д н і п р а в а л ю д и н и

Право на мирне зібрання як спосіб захисту природних прав

Я к щ о в а с з а т р и м а л и

д о д а т о к д о в и д а н н я

«Природні права людини. Право на мирне зібрання як спосіб захисту природних прав»

ЗМІСТ

Хто може затримати та чому?	3
Які засоби можуть використовуватись при затриманні?	4
З якого часу особа вважається затриманою?	5
Куди везуть?.....	5
Строки тримання	10
Строк тримання закінчується... Що далі?.....	10
Види запобіжних заходів	10
В суді.....	12
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.....	14

ХТО МОЖЕ ЗАТРИМАТИ ТА ЧОМУ?

Затримати може уповноважена службова особа, якщо:

- особа підозрюється у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі,

та за умови що:

- цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин¹.

Затримати можуть будь-які інші особи:

- при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення;
- безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні².

Примітки:

1. У даному розділі мова йде про затримання без ухвали слідчого судді.
2. Особа може бути затримана уповноваженими службовими особами міліції, внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, а також низки інших державних органів відповідно до сфери їх компетенції (наприклад, Державна прикордонна служба).

В розумінні КПК України уповноважена службова особа – це особа, якій законом надано право здійснювати затримання³.

Таке визначення уповноваженої службової особи узгоджується із положеннями ч. 2 ст. 19 Конституції України, відповідно до якої посадові особи органів державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Яким саме службовим особам закон надає право затримувати?

Стаття 10 Закону України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України» прямо передбачає, що військовослужбовцям внутрішніх військ для виконання покладених на них обов'язків надається право здійснювати затримання.

Що стосується міліції, то право затримувати передбачено законом для міліції як єдиної системи органів, яка входить до структури Міністерства внутрішніх справ України та складається з таких підрозділів: кримінальна міліція, міліція громадської безпеки, транспортна міліція, державна автомобільна інспекція, міліція охорони, судова міліція, спеціальна міліція, внутрішня безпека⁴. В той же час закон не визначає коло службових осіб міліції, які мають право затримувати.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про міліцію» права і обов'язки, організація роботи та структура підрозділів міліції визначаються положеннями, які затверджуються Міністром внутрішніх справ України.

Виходячи з підзаконних нормативно-правових актів МВС України, право затримувати прямо передбачено, наприклад, для таких службових осіб як старший дільничний та дільничний інспектори міліції⁵.

В той же час для службових осіб спеціальних підрозділів таке право прямо не встановлено в нормативно-правових актах. Таке право може передбачатись для спеціального підрозділу в цілому, може бути обмежено виконанням певних завдань. В деяких випадках «затримання» може передбачатись не як право, а як завдання підрозділу.

Наприклад:

Завданнями спеціального підрозділу міліції громадської безпеки "Беркут" є, серед іншого, запобігання правопорушенням та їх припинення, участь у проведенні

заходів, спрямованих на розшук і затримання осіб, які підозрюються в скоєнні кримінальних правопорушень, озброєних та інших злочинців, які становлять суспільну небезпеку, звільнення заручників, припинення терористичних актів⁶.

Підрозділ бере участь разом зі службами, підрозділами органів внутрішніх справ, внутрішніх військ МВС України, центральними органами виконавчої влади у проведенні заходів, спрямованих на розшук і затримання осіб, які підозрюються в скоєнні кримінальних правопорушень, озброєних та інших злочинців, які становлять суспільну небезпеку, звільнення заручників, припинення терористичних актів⁷.

Спеціальний підрозділ міліції охорони "Титан" при виявленні протиправних дій з боку замовника охоронних послуг повинен негайно повідомити відповідний правоохоронний орган та затримати його до встановлення обставин у встановленому законом порядку⁸.

Департамент громадської безпеки надає допомогу нарядам підрозділів "Титан" у відбитті нападу на об'єкти, що ними охороняються, або наряди охорони та в затриманні правопорушників⁹.

Чи означає це, що за відсутності прямо передбаченого права затримувати, такі службові особи, виходячи із наведених вище формулювань нормативно-правових актів МВС України, можуть розглядатись як службові особи, яким «законом надано право здійснювати затримання»?

ЯКІ ЗАСОБИ МОЖУТЬ ВИКОРИСТОВУВАТИСЬ ПРИ ЗАТРИМАННІ?

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСОБИ¹⁰

При затриманні можуть використовуватись такі спеціальні засоби як:

- наручники,
- гумові кийки,
- засоби зв'язування,
- сльозоточиві речовини,
- світлозвукові пристрої відволікаючої дії,
- пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту,
- водомети,
- бронемашини та інші спеціальні і транспортні засоби.

Зазначені спеціальні засоби можуть використовуватись лише за умов, якщо особи, які вчинили правопорушення, чинять опір працівникам міліції або якщо є підстави вважати, що вони можуть вчинити втечу чи завдати шкоди оточуючим або собі. Спеціальні засоби застосовуються у випадках, коли використано і не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на правопорушників.

Застосування спеціальних засобів забороняється:

- до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що реально загрожує життю і здоров'ю людей, працівників міліції, або збройного нападу чи збройного опору;
- у приміщеннях і на земельних ділянках, які закріплено за дипломатичними, консульськими та іншими представництвами іноземних держав, за винятком випадків, коли від глави дипломатичного або глави іншого відповідного представництва надійде прохання застосувати вказані засоби проти правопорушників;
- у приміщеннях або виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у дитячих і лікувальних закладах.

Забороняється нанесення ударів кийком:

- гумовим - по голові, шиї, ключичній ділянці, животу, статевих органах;
- пластиковим типу "тонфа" - по голові, шиї, сонячному сплетінні, ключичній ділянці, низу живота, статевих органах, нирках, копчику.

ЗАХОДИ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ¹¹

Працівники міліції мають право застосовувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою, для припинення правопорушень, для подолання протидії законним вимогам міліції (наприклад, протидії вимозі слідувати за міліціонером до районного відділу міліції), якщо:

- така протидія здійснюється із застосуванням сили щодо працівників міліції або інших осіб, та
- якщо інші способи були застосовані та не забезпечили виконання покладених на міліцію обов'язків.

ЗБРОЯ¹²

Вогнепальна зброя може застосовуватись працівником міліції як крайній захід для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину і яка намагається втекти.

З ЯКОГО ЧАСУ ОСОБА ВВАЖАЄТЬСЯ ЗАТРИМАНОЮ?

Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Затримання може починатися з практичних дій щодо фізичного захоплення особи і позбавлення її можливості вільно пересуватися, а так само коли особа добровільно виконує вказівки посадових осіб на зразок: «Прошу пройти зі мною в найближче приміщення для встановлення вашої особи», «Вас затримано за підозрою у вчиненні злочину» тощо.

Момент визнання особи затриманою має важливе значення, оскільки з нього починають перебіг строки затримання. Тому особі, яку затримують, слід запам'ятати точний час (до хвилини) затримання та прослідкувати, щоб цей час був вірно зазначений у протоколі затримання.

Початкова точка відліку таких строків - та хвилина, з якої затримана особа не може добровільно покинути уповноважену особу, яка її затримала.

Строк затримання не може перевищувати 72 години.

КУДИ ВЕЗУТЬ?

Затримана особа повинна бути доставлена до найближчого відділу органу досудового розслідування¹³.

Як правило, це чергові частини органів МВС.

В чергових частинах МВС затриманих осіб можуть помістити до кімнати для затриманих і доставлених (далі по тексту – «КЗД») з подальшим переміщенням

затриманого до ізолятора тимчасового тримання (далі по тексту – «ІТТ») або одразу до ІТТ¹⁴.

У деяких випадках, коли особа затримується за підозрою у вчиненні злочину, розслідування якого віднесено до компетенції СБУ (наприклад, злочину, передбаченого ст. 109 КК України - дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), таку особу можуть помістити до ІТТ СБУ¹⁵.

Підставою для поміщення в КЗД та ІТТ є протокол про затримання.

Особу, доставлену до чергової частини МВС повинні зареєструвати у журналі доставлених та затриманих осіб¹⁶.

При поміщенні у КЗД:

- до КЗД забороняється поміщати осіб, щодо яких не складений протокол про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину¹⁷;
- перед поміщенням затриманого до КЗД черговий зобов'язаний з'ясувати стан здоров'я затриманого та обставини, що можуть призвести до тяжких наслідків, та у випадку необхідності вжити відповідні заходи (наприклад, викликати швидку)¹⁸;
- видати затриманому Пам'ятку для затриманих осіб¹⁹;
- зареєструвати правопорушника у книзі обліку осіб, які поміщені до КЗД;
- строк тримання затриманої особи в КЗД²⁰ не може перевищувати 3 години. Після спливу зазначеного строку затриманого повинні перемістити до ІТТ. Якщо у черговій частині, де тримається затриманий відсутні ІТТ та коли час перевезення цієї категорії осіб припадає на темну пору доби, затриманих можливо тримати у КЗД до 24 годин²¹;
- особа, що утримується у КЗД, має право подавати скарги та клопотання, заяви та інші документи до відповідних установ, в тому числі і до керівника закладу, у якому така особа утримується, для чого їй, на вимогу зобов'язані видати листок паперу та ручку²²;
- доставляння до КЗД не підлягають особи, які знаходяться в непритомному стані, мають небезпечні для життя тілесні ушкодження, симптоми гострих захворювань внутрішніх органів, отруєння сурогатами алкоголю, ужили отруйні або сильнодіючі речовини, заражені небезпечними для здоров'я оточуючих інфекційними хворобами, втратили здатність самотійно пересуватися чи можуть завдати шкоди оточуючим або собі, вагітні жінки з ознаками близьких пологів²³.

При поміщенні до ІТТ:

- до ІТТ забороняється поміщати осіб, щодо яких не складений протокол про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину²⁴;
- під час поміщення затриманого до ІТТ, така особа підлягає обшуку. При обшуку у затриманого вилучаються: колючо-ріжучі предмети, персні, годинники, ордени, медалі та інші металеві предмети й цінності; спиртні напої, гральні карти, поясні ремені, підтяжки, краватки, шнурки, шарфи; лікарські засоби та предмети медичного призначення, не дозволені медичним працівником для вживання й зберігання в камерах; перець, сіль і продукти харчування понад установлені норми; гроші, облігації, ощадні книжки, акредитиви та інші цінні папери; ключі від замків та інші предмети²⁵;
- особи, які тримаються в ІТТ мають право на восьмигодинний безперервний сон у нічний час (з 22.00 до 06.00), у період якого не допускається залучення до участі в процесуальних та інших діях, за винятком невідкладних випадків²⁶;

- особам, що тримаються в ІТТ, можуть передавати передачі та посилки²⁷.

СТРОК ДОСТАВЛЕННЯ ЗАТРИМАНОВОГО ДО НАЙБЛИЖЧОГО ВІДДІЛУ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

КПК України прямо не встановлює строк, протягом якого затриману особу повинні доставити до органу досудового слідства (наприклад, до чергового відділу міліції).

Частина 3 ст. 210 КПК України лише говорить про те, що: «У разі наявності підстав для обґрунтованої підозри, що доставлення затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно, слідчий зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб».

Як визначити строк, необхідний для доставлення затриманої особи? В якому випадку цей строк триває більше, ніж це необхідно?

Наприклад, особу затримали, посадили в автомобіль для доставлення затриманих осіб, і тримали там кілька годин, перед тим як доставити до чергового відділу міліції. Чи триває таке доставлення стільки, скільки необхідно, чи довше, ніж це необхідно? Чи буде в такому випадку слідчий проводити перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб?

Чи не призводить відсутність чітко визначених строків доставлення, до того, що особи, які затримують, мають нічим не обмежений строк, необхідний для доставлення (наприклад, 24 години, протягом яких особу тримають в автомобілі для перевезення затриманих)?

ПРОТОКОЛ ПРО ЗАТРИМАННЯ

Про затримання складається протокол, який повинен містити наступні відомості²⁸:

- місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання;
- підстави затримання;
- результати особистого обшуку;
- клопотання, заяви чи скарги затриманого;
- повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого;
- інформацію про осіб, які здійснили затримання (прізвище, ім'я, по батькові, посада);
- інформацію про осіб, які були присутні під час затримання (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання);
- інформацію про отримані в результаті затримання відомості, важливі для кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи;
- вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації;
- інформацію про спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу;
- зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

При складанні протоколу, затриманій особі слід:

- уважно ознайомитись із протоколом затримання (обмежень у часі для ознайомлення з цим документом немає);

- перевірити всю вказану інформацію, особливу увагу приділити часу затримання (він має співпадати з фактичним часом затримання, а не з тим, коли особу доставили до районного відділу міліції/іншого органу досудового розслідування);
- закреслити всі порожні місця у протоколі про затримання;
- зазначити у протоколі про затримання свої зауваження, пояснення, уточнення (наприклад, про відмову у можливості сповістити близьких про своє місцезнаходження, про застосування психічного чи фізичного впливу, катування, якщо таке було, про відмову у наданні медичної допомоги);
- у разі незгоди із затриманням, зазначити про таку незгоду з перерахуванням усіх причин та про відмову у зв'язку із цим підписати протокол;
- отримати та зберегти примірник протоколу (навіть у разі відмови затриманої особи у його підписанні).

ПРАВА ОСОБИ, ЯКУ ЗАТРИМАЛИ²⁹:

- бути повідомленим про причину затримання та про те, у вчиненні якого конкретного злочину особа підозрюється;
- бути повідомленим про свої права з роз'ясненням кожного з таких прав;
- особисто негайно (але не пізніше 2 годин з моменту затримання) повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором особи, яку затримали;
- вимагати виклику адвоката та користуватися його допомогою (це може бути адвокат особи, яку затримали, чи адвокат, наданий безоплатно відповідно до закону «Про безоплатну правову допомогу»);
- відмовитися надавати будь-які свідчення до прибуття адвоката;
- не давати жодних пояснень та коментарів з приводу того, у чому підозрюють затриману особу;
- не давати свідчення щодо себе, членів сім'ї, близьких родичів;
- на допит виключно у присутності адвоката;
- на медичну допомогу та фіксацію медпрацівником будь-яких тілесних ушкоджень;
- знайомитися із складеним протоколом про затримання, вносити до нього зауваження та пояснення, отримати його копію;
- вимагати перевірки обґрунтованості затримання;
- перевірити запис про реєстрацію доставлення до відділку (у т.ч. точну годину та хвилину);
- письмово повідомити слідчого, якщо час доставлення до органу досудового розслідування (наприклад, відділу міліції) зайняв не виправдано багато часу;
- подавати скарги, заяви чи клопотання;
- на дотримання прав затриманої особи та належне поводження з нею.

ОБОВ'ЯЗКИ УПОВНОВАЖЕНОЇ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ, ЯКА ЗДІЙСНЮЄ ЗАТРИМАННЯ:

- негайно повідомити затриманому підстави та мотиви затримання, роз'яснити право оскаржувати їх у суді³⁰;

- надати усно роз'яснення прав затриманих осіб, у тому числі права здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання особи³¹;
- одразу за допомогою технічних засобів повідомити про затримання відповідальних осіб в підрозділі органу досудового розслідування³²;
- доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством³³;
- забезпечити затриманій особі право захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника, у тому числі безоплатною правовою допомогою відповідно до закону, що регулює надання безоплатної правової допомоги, реалізацію інших прав затриманих³⁴;
- проінформувати Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги про кожний випадок затримання, крім випадків, коли затримана особа захищає себе особисто чи запросила захисника³⁵;
- забезпечити затриманій особі можливість негайно після затримання повідомити про своє затримання та місцеперебування родичам, іншим особам, захиснику³⁶;
- самостійно повідомити про затримання та місцеперебування затриманої особи родичам, іншим особам, захиснику (за вибором затриманої особи), якщо уповноважена службова особа, що здійснила затримання, має підстави для обґрунтованої підозри, що якщо таке повідомлення буде здійснено затриманою особою, вона може зашкодити досудовому розслідуванню. Повідомлення має бути здійснено негайно, але не пізніше двох годин з моменту затримання³⁷.

ОБОВ'ЯЗКИ ОСОБИ, ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ЗА ПЕРЕБУВАННЯ ЗАТРИМАНИХ У ОРГАНІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ³⁸:

- негайно зареєструвати затриманого;
- роз'яснити затриманому підстави його затримання, права і обов'язки;
- звільнити затриманого негайно після зникнення підстави для затримання або спливу строку для затримання (72 години), якщо судом щодо затриманої особи не винесено ухвали про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;
- забезпечити належне поводження із затриманим та дотримання його прав, передбачених Конституцією України, КПК України та іншими законами України;
- забезпечити запис усіх дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при проведенні таких дій;
- забезпечити невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого. До складу осіб, що надають затриманому медичну допомогу, за його бажанням може бути допущена конкретна особа, що має право на зайняття медичною діяльністю;
- забезпечити харчування затриманих осіб три рази на добу за єдиними нормами, встановленими Кабінетом Міністрів України³⁹.

При затриманні слід:

- просити особу, яка затримує, зрозумілою мовою представитися та вказати, за що (за підозру у вчиненні якого злочину) вона затримує;
- запам'ятати час (годину та хвилину) затримання та прізвища тих, хто затримав;
- при можливості звернути увагу свідків: викрикнути ім'я, прізвище, куди везуть;
- інформацію про час фактичного затримання передати адвокатові;
- вимагати негайного особистого повідомлення про затримання родичів, близьких чи інших осіб;
- вимагати (усно та письмово) негайно викликати адвоката;
- не відмовлятися від кваліфікованої допомоги адвоката;
- вимагати роз'яснення прав;
- якщо самопочуття є поганим, вимагати спочатку доставлення до лікарні для отримання медичної допомоги (якщо вже у відділку, то виклику швидкої);
- утримуватись від дачі пояснень, свідчень до моменту консультації з адвокатом;
- вимагати, щоб обшук проводила особа тієї ж статі, що й обшукуваний;
- вимагати проведення обшуку у присутності 2х понятих (ними не можуть бути працівники правоохоронних органів, інші заінтересовані особи).

Після доставлення до районного відділу міліції/іншого органу досудового розслідування слід:

- вимагати реєстрації доставлення до районного відділу міліції/іншого органу досудового розслідування відразу ж по прибуттю;
- переконатися у внесенні достовірної інформації (внесення даних про затриманого, а не просто відвідувача, про час фактичного затримання, а не лише доставлення до районного відділу міліції/іншого органу досудового розслідування);
- до зустрічі з адвокатом не давати жодних свідчень та пояснень щодо себе, своїх родичів, а також стосовно того, у чому особа підозрюється.

СТРОКИ ТРИМАННЯ

Відповідно до ст. 29 Конституції України максимальний строк затримання особи без рішення суду становить 72 години.

СТРОК ТРИМАННЯ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ... ЩО ДАЛІ?⁴⁰

Після спливу 60 годин з моменту затримання без відповідної ухвали слідчого судді, суду затриману особу повинні або відпустити, або доставити до суду для розгляду питання про обрання запобіжного заходу.

ВИДИ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ⁴¹

До підозрюваної особи слідчим суддею можуть бути застосовані наступні запобіжні заходи:

- особисте зобов'язання;
- особиста порука;

- застава;
- домашній арешт;
- тримання під вартою.

Найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим — тримання під вартою.

ОСОБИСТЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ⁴²

Особисте зобов'язання полягає в обов'язку підозрюваного або обвинуваченого виконувати приписи, покладені на нього слідчим суддею.

Особисте зобов'язання може полягати у виконанні наступних обов'язків⁴³:

- перебувати на кожну вимогу суду або іншого органу державної влади;
- перебувати до певної службової особи за визначеною періодичністю;
- не покидати населений пункт, в якому особа зареєстрована, мешкає або перебуває, без дозволу слідчого прокурора або суду;
- повідомляти слідчого, прокурора або суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи;
- утримуватися від спілкування з особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з такою особою з дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом;
- не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом;
- пройти курс лікування від наркотичної та алкогольної залежності;
- докласти зусилля до пошуку роботи або навчання;
- здати на зберігання відповідним органам державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну;
- носити електронний засіб контролю (ЕЗК).

ОСОБИСТА ПОРУКА⁴⁴

Особиста порука полягає в наданні особами, яких слідчий суддя або суд вважає такими, що заслуговують довіри, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання підозрюваним покладених на нього обов'язків, і зобов'язуються за необхідності доставити його в орган попереднього розслідування або в суд за першої вимоги. Кількість поручителів визначає слідчий суддя, який обирає запобіжний захід.

Наявність одного поручителя може бути визнано достатнім лише тоді, коли ним є особа, що заслуговує на особливу довіру.

У разі невиконання поручителем узятих на себе зобов'язань з нього стягують штраф.

ЗАСТАВА⁴⁵

Застава полягає у внесенні коштів на спеціальний рахунок, для забезпечення виконання підозрюваним покладених на нього обов'язків, за умови, що внесені кошти підуть у дохід держави у разі невиконання цих зобов'язань.

Застава може бути внесена як самим підозрюваним, так і іншою фізичною чи юридичною особою (заставником).

Розмір застави визначає слідчий суддя або суд з урахуванням обставин кримінального злочину, майнового та сімейного стану підозрюваного, інших даних про його особу і ризиків, передбачених КПК України. Розмір застави повинен

достатньою мірою гарантувати виконання підозрюваним покладених на нього обов'язків і не може бути наперед непомірним для нього.

ДОМАШНІЙ АРЕШТ⁴⁶

Домашній арешт полягає в забороні підозрюваному залишати своє житло цілодобово або у певний період доби.

Працівники органів внутрішніх справ з метою контролю за поведінкою підозрюваного, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися в помешканні цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення щодо питань, які пов'язані з виконанням покладених на неї зобов'язань, а також використовувати електронні засоби контролю, які полягають в закріпленні на тілі особи пристрою, що дозволяє відстежувати і фіксувати її місцеперебування. Такий пристрій має бути захищений від самостійного зняття, ушкодження або іншого втручання в його роботу з метою ухилення від контролю і сигналізувати про спроби особи здійснити такі дії.

Строк тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати двох місяців. Цей строк може бути продовжено за клопотанням прокурора, але не може тривати більше шести місяців.

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ⁴⁷

Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може бути застосовано.

Строк тримання під вартою не може перевищувати 60 днів. Він може бути продовжений, але сукупний строк не може бути більшим 6 місяців (щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості) або 12 місяців (щодо тяжких або особливо тяжких злочинів)⁴⁸.

В СУДІ...

В суді розглядається клопотання слідчого (погодженого з прокурором) або клопотання прокурора про застосування до затриманої особи запобіжних заходів.

Копія такого клопотання про застосування запобіжних заходів та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу, надається підозрюваному не пізніше ніж за 3 години до початку розгляду клопотання.

Розгляд клопотання здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, його захисника (виняток: обрання тримання під вартою, коли особа оголошена в міжнародний розшук).

Під час судового розгляду сторона захисту (підозруваний, його захисник) має право досліджувати докази, документи, показання, які є в матеріалах, та надавати свої докази, а також заявляти клопотання про виклик та допит свідків.

Для застосування запобіжного заходу стороною обвинувачення (слідчий, прокурор) обов'язково мають бути доведені 3 обставини⁴⁹:

1. Наявність обґрунтованої підозри, що особа вчинила кримінальне правопорушення;
2. Наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один з наступних ризиків:
 - переховування від органів досудового розслідування чи суду;

- знищення або спотворення будь-яких речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- незаконний вплив на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, експерта, спеціаліста;
- перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином;
- вчинення іншого кримінального правопорушення або продовження правопорушення, в якому підозрюється особа.

3. Недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризикам.

Якщо при розгляді клопотання про обрання запобіжного заходу прокурор доведе обставини, передбачені пунктами 1 та 2 (див. вище), але не доведе обставини, передбачені пунктом 3, слідчий суддя має право застосувати більш м'який запобіжний захід, ніж той, який зазначений у клопотанні.

При цьому під час вирішення питання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя зобов'язаний врахувати наступні обставини⁵⁰:

- вагомість наявних доказів про вчинення кримінального правопорушення;
- тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі;
- вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого;
- міцність соціальних зв'язків в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців;
- наявність постійного місця роботи або навчання;
- репутацію підозрюваного, обвинуваченого;
- майновий стан підозрюваного, обвинуваченого;
- наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого;
- дотримання умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше;
- наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення;
- розмір майнової шкоди або розмір доходу, в отриманні якого підозрюється особа, а також вагомість доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини.

В апеляційному порядку оскаржена може бути лише ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та тримання під вартою⁵¹.

Як правило, єдиними свідками при розгляді питання застосування запобіжних заходів є представники правоохоронних органів, які затримували особу, щодо якої розглядається можливість застосування запобіжних заходів.

Тому при розгляді справи слід звернути увагу судді на необхідність оцінки показань таких осіб як доказів у справі з точки зору їх належності, допустимості і достовірності.

Не можуть бути визнані допустимими, серед іншого, докази отримані внаслідок⁵²:

- катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження;
- порушення права особи на захист;
- отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

- ¹ Ст. 208 КПК України.
- ² Ст. 207 КПК України.
- ³ Ст.ст. 191, 207, 276 КПК України.
- ⁴ Ст. ст. 7, 11 Закону України «Про міліцію».
- ⁵ П. 8.10 Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.11.2010, N 550.
- ⁶ П.п. 2.3, 2.6 Положення про спеціальний підрозділ міліції громадської безпеки "Беркут", затверджений Наказом Міністерства внутрішніх справ України 24.10.2013, N 1011.
- ⁷ П. 4.2 Положення про спеціальний підрозділ міліції громадської безпеки "Беркут", затверджений Наказом Міністерства внутрішніх справ України 24.10.2013, N 1011.
- ⁸ П. 4.5 Розділу II Інструкції про організацію службової діяльності спеціальних підрозділів міліції охорони "Титан", затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 листопада 2003 р. N 1432.
- ⁹ П. 2.4 Розділу VII Інструкції про організацію службової діяльності спеціальних підрозділів міліції охорони "Титан", затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 листопада 2003 р. N 1432.
- ¹⁰ Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку, затверджені постановою Ради Міністрів УРСР від 27 лютого 1991 р., N 49.
- ¹¹ Ст. 13 Закону України «Про міліцію».
- ¹² Ст. 15 Закону України «Про міліцію».
- ¹³ Ч. 1 ст. 210 КПК України.
- ¹⁴ Інструкція з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ¹⁵ Інструкція про порядок тримання осіб у спеціально відведених місцях для тимчасового тримання (ізоляторах тимчасового тримання) Служби безпеки України, затверджена Наказом СБУ від 26 липня 2008 року, N 589.
- ¹⁶ Ч. 2 ст. 210 КПК України, Інструкція з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ¹⁷ П. 7.3 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ¹⁸ П. 7.2 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ¹⁹ П. 7.2 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ²⁰ П. 7.2 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ²¹ П. 5.3.10 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ²² П. 7.4 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.;
- ²³ П. 6.6.4 Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України № 181 від 08.04.2009 р.
- ²⁴ П. 4.1 Інструкції про порядок тримання осіб у спеціально відведених місцях для тимчасового тримання (ізоляторах тимчасового тримання) Служби безпеки України, затверджена Наказом СБУ від 26 липня 2008 року N 589, п. 2.1 Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України від 2 грудня 2008 року N 638.
- ²⁵ П. 2.10 Інструкції про порядок тримання осіб у спеціально відведених місцях для тимчасового тримання (ізоляторах тимчасового тримання) Служби безпеки України, затверджена Наказом СБУ

- від 26 липня 2008 року N 589, п. 2.6.1 Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України від 2 грудня 2008 року N 638.
- 26 П. 3.1.9 Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України від 2 грудня 2008 року N 638.
- 27 П. 6.21 Інструкції про порядок тримання осіб у спеціально відведених місцях для тимчасового тримання (ізоляторах тимчасового тримання) Служби безпеки України, затверджена Наказом СБУ від 26 липня 2008 року N 589, п. 4.4 Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом МВС України від 2 грудня 2008 року N 638.
- 28 П. 5 ст. 208 КПК України.
- 29 Ст. 28, 29, 55, 56, 59, 62, 63 Конституції України, ст. 208, 212, 213 Кримінального процесуального кодексу України, ст. 5, 10 Закону України «Про міліцію».
- 30 Ст. 5 ЗУ «Про міліцію», ч.4 ст. 208 КПК України.
- 31 Ст. 5 ЗУ «Про міліцію».
- 32 Ч.2 ст. 210 КПК України.
- 33 Ч.1 ст. 210 КПК України.
- 34 Ст. 5 ЗУ «Про міліцію».
- 35 Ст. 5 ЗУ «Про міліцію», ч. 4 ст. 213 КПК України.
- 36 Ч. 4 ст. 208, ч. 1 ст. 213 КПК України.
- 37 Ст. 5 ЗУ «Про міліцію», ст. 213 КПК України.
- 38 Ст. 212 КПК України.
- 39 Ст. 5 ЗУ «Про міліцію».
- 40 Ст. 211 КПК України.
- 41 Ст. 176 КПК України.
- 42 Ст. 179 КПК України.
- 43 Ч. 2 ст. 194 КПК України.
- 44 Ст. 180 КПК України.
- 45 Ст. 182 КПК України.
- 46 Ст. 181 КПК України.
- 47 Ст. 183 КПК України.
- 48 Ст. 197 КПК України.
- 49 Ст. 194 КПК України.
- 50 Ст. 178 КПК України.
- 51 Ст. 309 КПК України.
- 52 Ст. 87 КПК України.